

Ar žemdirbiškoji kultūra aktuali šiuolaikiniam žmogui?

Ilgą laiką Lietuva buvo agrarinė valstybė, tad nenuostabu, jog lietuvių kultūroje gausu žemdirbiško gyvenimo būdo apraiškų. Net mūsų tautos dainius Maironis savo eilėse rašė: „Paimsime arklą, knygą, lyrą...“ Čia simbolinis arklas reprezentuoja žemdirbišką žmogų bei jo indėlį kuriant valstybę. Tačiau ne visi šiandieniniai žmonės supranta, kuo ši kultūra svarbi, nes daugelis gyvena nuo jos atsiriboję. Todėl kyla klausimas, ką žemdirbiškoji kultūra suteikia individui ir ar išvis ji aktuali šiuolaikiniame pasaulyje?

Viena vertus, yra manoma, jog žemdirbiškoji kultūra gali suteikti žmogui svarbių vertybių. Kaimas dažnai vaizduojamas idiliškai, sakoma, kad gyvendamas harmonijoje su gamta asmuo gali daug iš jos išmokti. Ne veltui apšvietos mąstytojas Žanas Žakas Ruso ragino: „Atgal į gamtą!“ Šia mintimi jis teigė, jog žmogus kilęs iš gamtos, todėl ten turi sugrįžti, nes šioje natūraliai jam paskirtoje aplinkoje įgaunama žmogiškųjų vertybių. Taip pat svarbi žemdirbiškosios kultūros dalis yra darbas, kurio, skirtingai nei miesto gyventojai, žemdirbys valstietis negali išvengti. Lietuvių liaudies patarlė sako: „Ką pasėsi, tą ir pjausi.“ Tačiau tai, ką valstietis „nupjauna“, yra vienintelis jo pragyvenimo šaltinis, todėl jam nori nenori tenka „sėti“ arba kitaip dirbti. Idėja, jog gamta moko bei skatina dirbti, ryški XVIII a. lietuvių kūrėjo Kristijono Donelaičio eiliuotoje poemoje „Metai“. Autorius gyveno apšvietos laikotarpiu, kai savarankiškas protas buvo aukštinamas, tad išpopuliarėjo didaktizmas – pamokomojo stiliaus tekstai. Būtent taip parašyta ir poema „Metai“. Vieną alegorinį pamokymą galima išvelgti „Pavasario linksmybių“ epizode, kuriame aprašomi gandrai. Jie grįžta į savo per žiemą sugriuvusį lizdą, bet ne tinginauja, o iškart imasi jį taisyti. Gandrai pluša, kol baigia darbą, tik po to skrenda ieškoti maisto. Vėliau pasakotojas kreipiasi į žemdirbiškos kultūros atstovus būrus sakydamas: „Tu, žmogau niekings! mokykis čia pasikakyt.“ Matome, kad būrai skatinami imti pavyzdį iš gamtos ir būti darbštūs. Kitas gamtos atstovas, kuriuo siekiama mokytis vertybių, yra lakštingala. Ji kukli, nedėvi puošnių drabužių, nevalgo riebių valgių, pasitenkina paprastu maistu, iš visų paukščių gražiausiai gieda, bet nesididžiuoja. Šias vertybes: kuklumą, darbštumą, nuolankumą – galima sieti su pietizmo judėjimu, kuriam priklausė K. Donelaitis. Iš šio epizodo akivaizdu, jog lakštingala parodoma kaip gero valstiečio pavyzdys. Donelaitis pabrėžia, kad žemdirbiškas gyvenimas išmoko žmogų pietistiškų vertybių, nes gamtoje jos gyvuoja natūraliai, tereikia jas perimti.

Kita vertus, žemdirbiškas gyvenimo būdas gali sulaukyti žmogų nuo kultūros plačiaja prasme siekimo bei padaryti jį dvasiškai tamsų. Šis požiūris mūsų laikams yra itin būdingas, nes jaunimas masiškai palieka kaimus ir važiuoja mokytis į miestus. Kaimai laikomi vieta, kur gyvena neišsilavinę, primityvūs žmonės, temokantys atlikti žemės ūkio darbus, nesidomintys jokiais kitomis gyvenimo sritimis. Nepasiant to, kad lietuviams agrarinė kultūra yra tam tikras tautinis palikimas, postmodernizmo literatūros kūrėjai šiame reiškinyje išvelgia ir tamsiąją pusę. Vienas tokių autorių – Marius Ivaškevičius. Savo pjesėje „Madagaskaras“ jis laužo nusistovėjusį įsitikinimą, jog žemdirbiškoji kultūra išugdo dorą lietuvį, naujovišku pažiūriu žvelgia į tarpukario kaimo žmones bei juos ironizuodamas išryškina ydas. Tai matoma pagrindinio pjesės veikėjo Pokšto pokalbyje su tėvais. Jie vaizduojami stačiokiški, gėdina sūnų, kad jis neturi raumenų ir nesugebės dirbti, nes kitokio darbo nei fizinis net neįsivaizduoja. Pokšto tėvai nemato platesnio pasaulio vaizdo, neplanuoja ateities – jiems atrodo gera mintis suvalgyti ariamą jautį, nors vėliau neturės, su kuo arti žemės. Jų įsitikinimu, literatūra (500) nieko žmogui nesuteikia. Priešingai, tėvą neramina Pokšto pomėgis skaityti: „Radikališkai knygos nuteikia ir maža iš to naudos“. Pokšto tėvams, priešingai nei jų sūnui, neimponuoja drąsios naujos idėjos, jie tenori, kad sūnus būtų jūrininkas arba kunigas, nes tai pagerintų jų padėtį, bando sūnų „į razumą atvesti“. Šis epizodas iliustruoja tamsaus, primityvaus, abejingo XX a. žemdirbio pasaulėžiūrą, kuri nedaug pakito iki mūsų dienų. Tai įrodo, jog žemdirbiškoji kultūra gali suformuoti ir neigiamomis savybėmis pasižymintį žmogaus charakterį.

Apibendrinant reikėtų akcentuoti, kad žemdirbiškoji kultūra iš tiesų gali suteikti asmeniui tvirtą vertybinį pagrindą. Tačiau negalima ignoruoti fakto, jog šiandieninėje kultūriškai bei intelektualiai pažengusioje visuomenėje kaimo gyvenimas nebepatenkina žmogaus poreikių, neišugdo veiklios, visapusiškos ir gyvenimui pasirošusios asmenybės. Todėl galėčiau teigti, kad šiuolaikiniam žmogui žemdirbiškoji kultūra aktuali kaip paveldas, bet patys individai, kaip sakė Maironis, turėtų užtraukti naują giesmę ir siekti daugiau, nei žemdirbiškas gyvenimas gali pasiūlyti.
